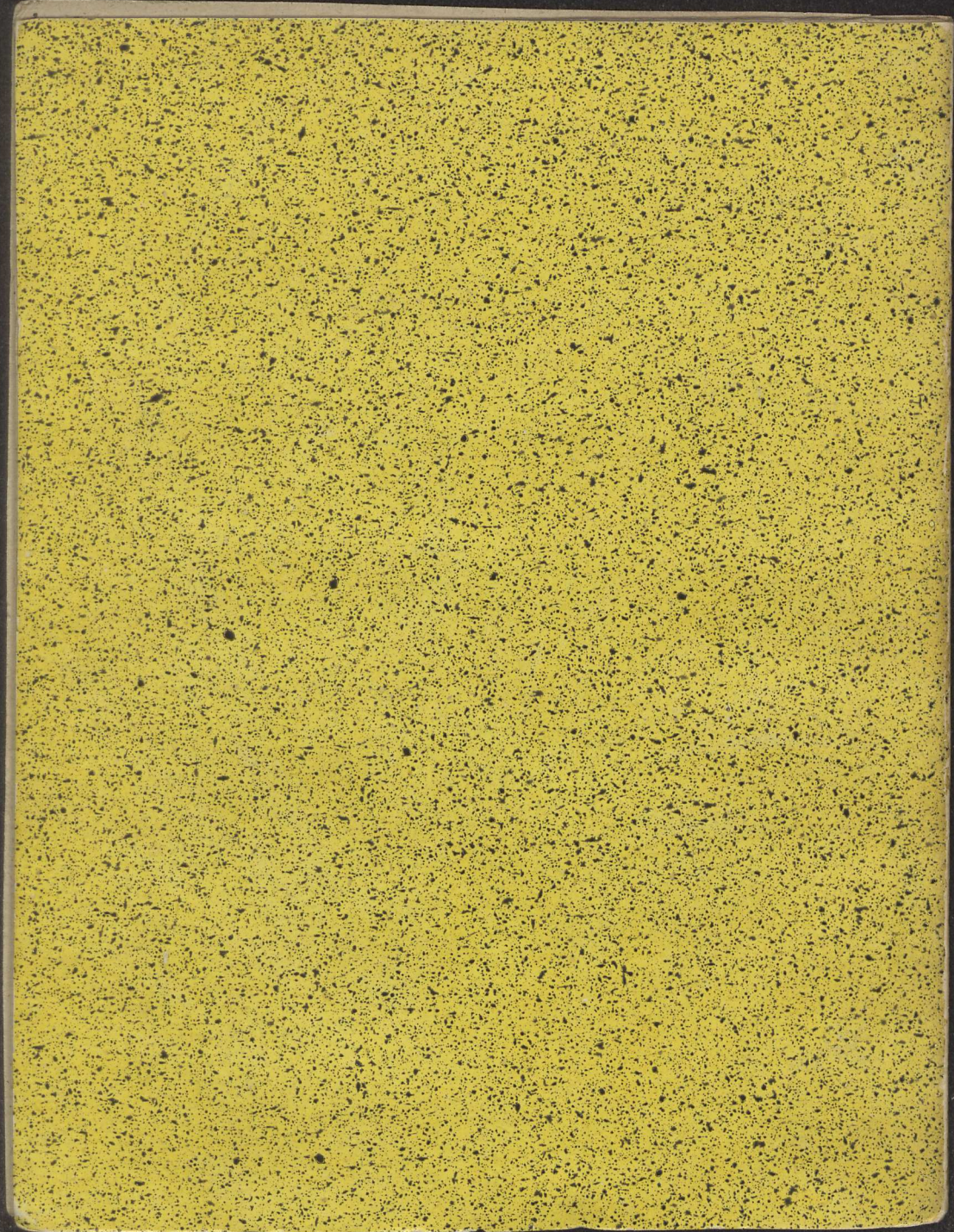

1860

~~9948~~
1060

A F B E E L D I N G E
V A N D E N
T A B E R N A K E L,

In 't welk kortelijc beschreven werdt de forme van
't Gebouw des Tabernakels, die Moses door
't bevel Godts gemaect heeft.

*Als oock van alle de Vaten en Instrumenten, daer mede
de selve bedient wierd.*

Mitsgaders de situatie van de Benden der Leviten en Israëlitien
rondtom den Tabernakel. Alles volgens de H. Schrift.

Door

J A C O B J E H U D A H L E O N, H E B R E E R;
Den Autheur van 't Model van den Tempel Salomons.

t A M S T E R D A M,

Gedruckt by Pieter Foosten Messchaert, Boeck-drucker in
de Stoof-steegh. Anno 1669.

BIBLIOTHECA
THESIANA

Aen Zijne Doorluchtige Hoogheydt,
WILHELM van **NASSAU**,
PRINCE van ORANGIEN, &c.

En de Koninglijke Princes
M A R I A,
Oudste Dochter van Zijne Koninglijke Majestejt
van Groot Brittanien, &c.

Sijn HOOGHEYTS GEMALINNE.

E groote weldaedt en sinnelijck-
heyt, Doorluchtighe en Hoogh-
gebooren Princen, waer mede
Haere Hoogheden mijn perfoon
beweerdicht hebben te veree-
ren, wanneer sy over eenige
jaren hare Princelijcke oogen
gaen lieten over het afbeeldsel
van den *Tempel Salomons*, een
werck niet min ongemeyn, als
weerdig om van de machtigste Vorsten des geheelen
werelts gesien en bedacht te werden; heeft mijn als nu
by dese occasie wederom op gemaect, om aen den dagh
te brengen een tweede werck-stuck, zijnde in weerdye
niet minder als het eerste. Dit is het Model van den *Tab-
ernakel* Moses; 't welck ick nu tot sijne grootste vol-
maecktheyt gebracht hebbende, kome dit neffens het an-
der aen Haere Hoogheden te vertoonē, en de beschry-
vinge

vinge des zelfs aen de Doorluchtigheyt harer Perfoonen op te offeren. Maer och of mijn wensch soodanig was, dat het Haere Hoogheden, waer't mogelijk, een weynig af-leyden konde van van de groote droefheyt, veroorsaect door het overlyden van Haerer alleruytne-
mensten Heer Vader; een Vorst, om wiens af-sterven niet alleen de Provincien en andere deelen des wereldts, maer oock onse geheele Natie onuytspreeckelijcke droefheyt is dragende, als over een Prins, die geene een Beschermer geweest zijnde van dese Landen; even gelijk wel eertijds Godt Almaghtig Moses gebruyckt heeft, om de Israëlitien uyt de macht Pharaonis en der Aegyptenaren moetwil te verlossen; alsoo mede na alle loffelijcke conquesten van Hare Hoogheden Groot-Vader, en Oom, Hem oock gebruyckt heeft, om door ontallijcke victorien soo in dese Landen, als mede in America en andere gewesten, dese Provincien van de macht, en grouwelijcke tyrannye haers vyandts te bevryden. Om welcke meer als menschelijcke daden, na-de-mael Hy der onderdanen herten niet alleen overwonnen, maer oock aen sijne Doorluchtigheyt ten hoogsten verbonden hadde: soo is't geensins mogelijk, of yeder moet sijne aflyvigheyt met de bitterste droeffenis beschreyen. Jae soude geen ophouden, noch eynde van klagen kunnen wesen, indien Uwe Hoogheydt niet was nae-gelaten, op wiens schouderen wy nu alreë versekert zijn gemackelijck te rusten het welvaren deser Landen: Wiens geslacht afkomstig zijnde van den hoogsten trap der Keyserlijcke Heerlijckheyt, steygert door Coninglijcke Houwelijcken wederom nae toe, daer het eerst vangefproten is. Ick en kan oock met woorden niet uyt-drukken de misbaer van onse Natie; na-de-mael wy van onse

onse vryheydt en goederen door te tyrannye der vyan-
den berooft zijnde, soo gerust in de schoot van Sijne goedertierentheyt en beschermig geleeft hebben. Daerom dunckt my niet ongeraden te zijn, dit mijn werck U groote Princen toe te eygenen, en oock neffens onse Natie, met alle ootmoedigheyt hare Hoogheden geluck te wenschen van wegen de nieuwe Staet, waer in Sy nu tot vreugde en gerustheyt van yeder een getreden zijn. Sullen niet nae-laten Godt Almachtig te bidden, dat gelijk hy voormaels sijne Heerlijckheyt onder de Israëlitien openbaerde door middel des Heyligen Tabernakels, en alsoo sijn volck voor alle schade en ongeval bevryde: Nu desgelijcks wederom de Persoon van Sijne Hoogheydt alsoo gelieve te segenen, dat door Sijne dapperheyt en kloeck beleyt, niet alleen de Vereenigde Provincien in hare gerustheyt mogen volharden, maer oock genieten het volmaectste en beste geluck des algemeenen Vredens. En oock hare Koninghlijcke Hoogheydt alsoo te segenen, dat sy vruchten mach voort-brengen, waer door dit Landt meer en meer gebracht mach werden tot de grootste heerlijckheyt en prael des gantschen werelts.

*Hare Hoogheden gantsch ootmoedigen.
ende getrouwen Dienaer*

JACOB JEHUDAH LEON,
HEBREER.

V O O R - R E D E N,

aen den

GOETGUNSTIGEN LESER.

DE oorsaecke die my bewogen heeft, Beminde Leser, om uyt te geven de afbeeldinge van den Heyligen Tabernakel, die Moses eertijds door bevel van Godt Almachtigh gemaect heeft, is geweest, om dat het my gedacht heeft te wesen een werck niet min ongemeens ende selds saem in dese onse tyden, ende tot noch toe noyt gesien, als swaer en moeyelick, om uyt de Heylige Schrift begrepen te kunnen werden, dewyle het meer particulariteyten in sich begruypt als wel uyt den blooten Text der selver kunnen af-genomen worden; aen-gesien dat even die dingen die nytterlick na de letter alderklaerst om te verstaen schynente wesen, de selve wel overdacht zijnde, voor het meeste deel zijn afwijckende van 't geene ons de gesonden reden leert. Als by exempel, de thien Pilaren die aen de West-zyde van 't Voorhof des Tabernakels, volgens den Text gestelt moeten werden, en moesten na waerheyt der saecke niet meer zijn dan alleenlyck acht; doch de Schrif-ture noemt de selve thien, om dat de acht Pilaren gevoegt zijnde by de twee nyterste van de twintig Pilaren die aen yedere zyde van 't gemelde Voorhof stonden, 't samen komen te maecten 't getal van thien Pilaren daer den Text van spreekt; even gelyck de Pilaren die aen yeder zyde vande Poorte des voornoemde Voorhofs stonden, gerekent werden, soo in de drie Pilaren van de vyfthien Cubijten der Seylen, die aen de hoecken van de Oost-zyde van 't geseyde Voorhof gestelt waren, als oock in de vier Pilaren van de Poorte selve. Desgelycks alle de Pilaren die rontom 't gemelde Voorhof aen de vier zyden des selfs gestelt waren, al is 't dat nytterlyck nae den Text te oordeelen, de selve stont in gelycke distan-tie van vijf Cubiten d'eene van d'andere; nochtans alles wel overdacht zijnde, sal men bevinden, dat het soo niet en is, te weten, dat de selve Pi-laren geen vijf Cubijten d'eene van d'andere, nochte aen alle zyden even gelyck van elckanderen stonden: aen-gesien dat de twintig Pilaren van de Zyud-en de twintig van de Noort-zyde gestelt waren d'een van d'andere in distantie van vijf Cubijten en een quart schaers, volgens de negenthien gelycke spatien die tusschen die twintig Pilaren, aen elcke zyde

zyde in de lengte van hondert Cubijten waren, als mede dat der thien Pi-laren van de West-zyde van 't voornoemde Voorhof d'eene van d'andere stonden in distantie vijf Cubijten en een half ruym, volgens de negen ge-lycke spatien die tusschen die thien Pilaren in de breedte van vijftig Cu-bijten waren; van gelycke, dat de drie Pilaren van yeders hoek der Oost-zyde van 't gemelde Voorhof gestelt waren d'eene van d'andere in di-stantie van vijf Cubijten, volgens de drie spatien die tusschen de Pilaren in de groote van vyfthien Cubijten waren, wel-verstaende dese spatien gerekent zijnde tot aen de nytterste Pilaren van elcken hoek des Ingangs van 't gemelde Voorhof; en eyndlyck dat de vier Pilaren des Ingangs van 't gemelde Voorhof, gestelt waren d'eene van d'andere in distantie van ses Cubijten en twee derdendeelen, volgens de dry gelycke spatien die tuf-schen de vier Pilaren, in de groote van twintig Cubijten waren. Ten an-deren segt den Text, dat de Berders van de West-zyde des Tabernakels moesten acht zijn in alles, ende yedere der selve anderhalf Cubijt breedt; ende dat onder elck een der selve moesten wesen twee silvere Basimenten, waer uyt schijnt te blyken dat de breedte des Tabernakels, volgens de breedte der Berders, was van twaelf Cubijten, daer nochtans door de groote van de Deeckens des Tabernakels men dencken soude dat de gesey-de breedte niet meer was dan tien Cubijten, 't welk dan 't eenemaal te-geen malkanderen schijnt te strijden; aen-gesien dat yeder Berdt ander-half Cubijt breedt was, soo volgt dat se even al 't samen maecten de breed-te van twaelf Cubijten, 't welk twee Cubijten meer is dan de geheele breedte des Tabernakels: ende alwaer 't dat men seyde dat yeder der twee Berders van de hoecken maer een half Cubijt breedt was, gelyck het meestendeel der Antheuren gevoelen, hoe sal dan met den Text over een komen dat yeder van dese Berders twee silvere Basimenten, yeder van een talent groot, soude hebben, insgelycks de andere groote Beders; aen-gesien dat in de breedte van dese twee Berders geen spatie genoeg was om die Basimenten aldaer te kunnen stellen. Eyndelick onder de voor-geseyde sware sake is de Figure der Cherubijnen die in de thien Gordijnen van den Tabernakel moesten gewrogt zijn, als mede die van de Cherm-bijnen van 't decksel der Arcke des Verbonds, welke saecke by alle Antheuren tot noch toe heel verborgen is geweest, doch in een bysonder Tractaet daer over by my gemaect, verklaert hebbe, alwaer ick mij-ue meeninge tegen 't geene sy seggen, soo uyt de Texten der H. Schrif-

Een talent, so als in dese Handeling in 't feste Artyc-kel ver-klaert is, komt te ture,

wesen het
ghewicht
van drie-
en-twe-
ghentigh
pondt en
drie vier-
endeel
van onse
ordinarise
ponden
van ses-
thien on-
cen.

ture, als ware bewijs-redenen verdedige, soo als ghy sult konnen sien wanneer 't u ter hand sal komen. Dese segge ick ende andere diergelijke sware saken, sal alleenlijck die, door Godts hulpe daer in neerstigh willen onderzoeken, bevinden datse waerachtig zijn, 't welck na mijn begriip het meesten-deel der Autheuren tot noch toe niet verkregen en hebben. Dewijle dan dat nu eenige jaren geleden, ik door Goddelicke hulpe in 't licht hebbe gebracht het Model van den Tempel Salomons, in een verheven stuck wercks, 't welck in sijne groote begrijpt een gedeelte van seven-en-twintig milioenen der groote des Tempels selfs; welck werck gemaeke is met alle sinnelickheydt die daer toe vereycht werdt, soo als u kan kennelick zijn; in welckers ondersoekinghe ick eenige jaren besteed hebbe, daer in over een doen komen tot twee-en-tseftig contradictien toe, sonder de welke het andersins onmogelick was de grondt van die sake te verstaen: is desgelijcks my sulcks oock wedervaren in 't onderzoeken van 't werck des Tabernakels; weshalven ick mede bewoogen ben, om dit werck voor den dagh te brengen in een stuck-wercks nae 't leven, 't welck in sijne langte ofse breedte begrijpt een gedeelte van veertig, ende in sijnen ommeloop een gedeelte van ses duysent, en in 't begriip van 't geheele verhevene werck een gedeelte van twee hondert en veertig duysent van de geheele groote des Tabernakels selfs. Van welck werck ick u als nu dese mijne beschryvinge presentee, handelende van alle de particulariteyten des Tabernakels, volgens de Texten der H. Schrift, soo als die op de kant aengeteekent zijn; en sal u met klaerheydt die selve vertoonen, even als met den vinger aenwissende 't geene in 't werck begrepen is; welck ick alles met groote moeyte en neerstigheydt gedaen hebbe (alleenlick met dit opsicht om u vernooogen te geven, ende de H. Schrifture daer van bequamer te verstaen) soo veel als mijn verstandt bereycken kon. Ten eynde wy Godt Almachtig door sijne Goddelicke genade met de meeste suyverheyd mogen dienen, die openbare ons de verborgentheden van sijne Wet, volgens 't gebedt van den Koninglijcken Propheet David, daer hy seyde: **ONDECKT MYNE OOGEN**, dat ick aenschouwe de wonderen van uwe Wet.

A M E N.

HAN-

H A N D E L I N G
Van de Beschryvinge des
T A B E R N A K E L S
in 't G E N E R A E L.

I. A R T I C.

Wie de Autheur is geweest van den Tabernakel.

En Autheur van het Goddelijcke werck des Heyligen Tabernakels gelijk ons de Heylige Schriftuer bewijst, is geweest ^a Moses, de welke hebbende verloft het volck van Israël uyt ^b Egypten, nae het geven der Wet, op den Berg Sinai, en door bevel van God selfs, ^c be-
last heeft den selfden te maken, welke tijt der bouwinge viel juyft op den elfden dag der maendt Septem-
ber, die geweest is, na dat Moses vergiffenis van Godt verkregen ^e hadde voor de afgoderye des gulden Kalfs, welck de Israë-
liten hadden ^d gemaeckt. Die Tabernaeckel nu met al sijn toe-
behoorfels is gemaeckt geweest, niet alleen soo als God mon-
deling ^e bevolen hadde aen Moses, maer na een seker vyerig
model, 't welck hy hem hadde ^f betoont op den Berg Sinai,
in de veertig dagen, in de welke hy daer gehouden was door
^h Gods bevel.

II. A R T I C.

De Personen, dewelke inde bouwing der Tabernakels zijn besig geweest.

DE geene, die om dit vermaerde werck te maecken, ge-
contribueert hebben, soo ons de Schriftuer beduyt, zijn
geweest al die gene, die uyt de Israëlitien nae vrye wil haer
hulp hebben gepresenteert, nae dat yder een ^k wilde, of hadde,
B
foo

^a Exod. 35:

^b Aldaer.

^c Raffi

^d Ramban en

^e R. Bahye

^f over de

^g text.

^h Aldaer

ⁱ 32: 1.

^j Exod. 25:

^k 8.

^l Aldaer.

^m 25: 9.

ⁿ Aldaer.

^o 25: 40.

^p Aldaer.

^q 24: 12.

^r Exod. 35:

^s 22.

^t Aldaer.

^u 35: 23.

foo mannen als vrouwen te gelijk. Maer de Perfoonen de welke om het gemelde werck te maken zijn befig geweest, waren alleen de gene, de welke God door een sonderlinge voorsichtigheyd met de geest der konst ^a begaest hadde, om dat sy in der daet souden maken al't gene in sulcken werk van nooden was.

^a Aldaer. 36: 2.

^b Aldaer. 35: 31.

^c Aldaer. 35: 31.

Onder welke Perfoonen God niet alleen gestelt, maer ^b voornamelijk geroepen hadde twee, om dat zy soude de principaelste wesen, van al de werk-meesters, de welke souden gebruyckt worden in dit werk. Dese dan zijn geweest ^c Bessalel de Soon van Uri, van de Stamme Juda, en met hem een ander uyt 't geslacht van Dan, welke was Aholiab, Soon van Achisamach.

III. A R T I C.

De tijdt op de welke het werck des Tabernakels is volbragt.

VAN dien dag, nae de welke Moses gekomen zijnde van den Berg, het volck der Israëlitzen gecommandeert hadde te vergaderen, om haer te verklaren het werk van den Tabernakel, en oock om dat sy door Godts bevel souden ^e toebrenghen de materie, die daer van noode was, tot dat het geheele werk ^t eenmael volmaect wierdt, zijn verlopen juyft vijf maenden en negenthien dagen: om dat het werk bevolen zijnde op den elfden van September, gelijk boven in de eerste Articul gemelt is, ende den Tabernakel op-gerecht zijnde den ^f eersten der maent van Maert, als klaerlijk blijkt, komt effen te wesen de gemelde vijf maenden en negenthien dagen, in welke korten tijt sulcken grooten werk wonderlijk is volmaect geweest.

^d Exod. 35: 1.

^e Aldaer. 35: 5.

^f Aldaer. 40: 1.

IV. A R T I C.

De Materie, de welke is gebruykt geweest in 't gebou des Tabernakels.

DE Materie, die in het Goddelijcke werk is gebruyckt geweest, waren ^g Gout, Silver, en Kopper, Zyde van Hemelsblaeuwe-coleur, van Purper, en Scharlaken, (of wolle van dese coleuren, nae de opinie van sommige) Lijnwaet heel fijn, en Wolle

^g Aldaer. 52: 2.

Wolle van de enden des hayrs van Ægyptische Geyten: Vellen ^a Tassen van Rammen root geverft; en vellen van ^a Tassen. En voor het leff, hout van ^b Sithim. Oly van Olijve seer suyver; seker droogte Aromatike, en sekere kostelijck Gesteepte.

^{waren Bessen van wel met verscheide Coleuren gesbrickelt, de welke in die tijdt bekent waren.}

En van al dese dingen, hoe wel het een 'ontallijcke ^c menigte was om dit werk te maken, nochtans wat het Gout belangt, was negen-en-twintig talenten seven hondert en dertig sickelen; de welke zijnde gereduceert op het ordinaris gewicht van Italien, op ^d hondert vijf-en-twintig pont voor elck talent, en een half once voor elck sickel, sal komen te beloopden drie hondert seftig duysent acht hondert ponden, en noch daer-en-boven vijf oncen, welckers gewicht zijnde gerekent op de Italiensche munt, volgens twaelf duysent en drie hondert ducaten voor elck talent, soo als verklaert is in het eerste Boeck VI. Artic. van de descriptie des Tempels, sal bedragen drie hondert en tseftig duysent acht hondert ducaten, en gebracht zijnde op guldens, acht hondert negen-en-tnegentig duysent twee hondert en twee-en-vijftig en een halve gulden.

^{Rassi over den text.}
^b Hout van Sithim is seker soort van Grenen hout, seer suyver en klaer, niet als het gene dat in onse tijdt gevonden is. Joseph. 8: 2. c Exod. 36:

Aengaende het Silver, was hondert talenten, en duysent seven hondert en vijf-en-tseventig sickelen. Welckers gewicht gerekent zijnde op hondert vijf-en-twintig pont voor een talent, en oock een half once voor elck sickel, en drie duysent sickels voor een talent, soo als boven gemelt is, sal komen tot twaelf duysent vijf hondert drie-en-tseventig pont, en daer-en-boven elf en een half once, welckers waerde op duysent twaelf en een half ducaet voor elck talent, sal komen te bedragen hondert twee duysent vier hondert en acht-en-veertig ducaten. 't Welck zijnde gereduceert tot guldens, sal beloopden twee hondert ses-en-vijftig duysent en hondert en twintig gulden, rekenende elck hondert groot voor een ducaet; ende de geheele somme soo van 't gemelde Gout als Silver, zijnde gerekent op guldens, sal bedragen de waerde van een milioen, en hondert vijf-en-vijftig duysent en drie hondert en twee-en-seventig en een half.

^d Abarhanel op den text.

V. A R T I C.

De Vaten soo Goude als Silvere en Copere, waer mede den Tabernakel bedient wierdt.

DE Vaten, welke gemaect zijn geweest door bevel van Godt selfs tot dienst van den Tabernaeckel, zijn geweest, de ^a Arcke des Verbonts, met al sijn toebehoorsels, om in de selfde te leggen de twee ^b Steene Tafels geschreven met de ^c Vingeren van Godt. De Goude Tafels, met haer gereetschap van Goude ^d Vorcken, en halve Rieten ende ^e Vormen, om de Toon-brooden daerin te bereyden, eer men die leggen soude op de gemelde Tafel. De Goude ^f Kandelaeer met seven Lampen met al dat daer toe van nooden was. Rieten, Schalen, Kopjes, Tangen, Schoppen of Lepels, altemael van sijn Gout. De Altaer des ^g Wierocks, en al datter behoorde van ^h goude Koppen, in de welke de Wieroock op den Altaer wierde gebrocht. Sekere ⁱ Schalen, in de welke de gemelde Koppen geleyt wierden. De goude ^k Mortieren, om de drooge Aromaticken te stooten, die in de Wieroock soudengebruyckt werden, en al dat meer tot die dienst van nooden was. De twee Silvere ^l Trompetten, om met haer geluyt te kennen te geven dat de Isaëlitien haer reyse souden vervolgen. Seker goude mate genaemt Hin Hisaron, om te meten de wijn ende de Oly, die in den Tabernakel gebruyckt wierdt. Seker ^m gewichte om alle Heylige dingen te weegen, genaemt de Heylige Wicht van de sicken. Seker Silvere ⁿ Becken, om daer in het vleys vande offerhande te reynigen: Sekere Kommen, om daer uyt de Beesten drincken te geven eer sy souden geslacht worden: Seker ^o Silvere Tafel, om daer op het gedeelte van de offerhande te leggen, als men die nae de Altaer soude brengen: Sekere ^p Harpen, Cythers, Luyten, en Trompetten om op haer geluyt te singen de Heylige Musijck, terwijl dat de offerhande brande. Den Koperen Altaer op de welke de ^q offerhande gebrandt wierde, met al sijn toebehoorsels: ^r welck waren de groote

a Exod. 25: 10.
b Aldaer. 25: 16.
c Aldaer. 32. 16.
d Aldaer. 25: 29.
e Maimonid. 8: 1. 3.
f Rassi en Abenesrab op Exod. 25: 29.
g Aldaer. 25: 31.
h Aldaer. 30: 1.
i Tamit. 5. 4.
k ook aldaer.
l Abarbanel op Exod. 30: 30.
m Num. 10: 2.
n Aldaer. 28: 14.
o Exod. 38: 25.
p Num. 7: 13.
q Maimonid. 8: 1, 2.
r Foseph. 8: 2.
Exod. 27: 1.

groote Kopere ^a Potten om daer in te scheppen alle morgen de ^a Aldaer. Afch van den Altaer: Schoppen, ^b Vorcken met drie tanden, ^b 1. Sam. 2: 26: 3. om het vleys der offerhande in het vyer te keeren, en soo te ^b 13. haester te doen verbranden, ook om te nemen het selfde uyt de Ketels, wanneer het gekookt was: De ^c Kannen en Beckens, ^c Exod. 27: om daer in het bloet der offerhande te wachten, en al dat daer ³ toe van doen was.

V I. A C T I C.

Het getal van de Personen die den Tabernakel bediende.

DE Personen, die den Heyligen Tabernakel bedienden, waren de Leviten ^d alleen, van ^e dertig jaren af tot vijftig toe. De welke in getal waren acht ^f duysent vijf hondert en tachtig: gedeelt zijnde in drie ^g partyen, volgens de drie huysgesinnen van de drie sonen van Levi, namelijk; Gerson Gohat, en Mereri: op de welke waren gevoegt al de Leviten. ^d Num. 18. ^e Hoe wel de Leviten niet mochten den Tabernakel bedienen, als van dertig jaren af.

De eerste van desen in digniteyten waren de Cohattiten, van de afkomst van Cohat, welckers getal was ^h twee duysent seiven hondert en vijftig: desen haer dienst was om op haer ⁱ schouderen de principale instrumenten van den Tabernakel te dragen, namentlijk de Arck des Verbonts, de Gordijn, of de Voorhancksel gewrocht van Cherubim, de welke zijnde gespannen over dwars in den Tabernakel, gebruykt wierde om het Heylige der Heyligen van het Heyligdom te onderscheyden: met de welke de gemelde Arck wierde bedeckt, wanneer de Israëlitien marcheerden. De Goude Kandelaeer met seven Lampen, De Goude Tafel van de Toon-brooden. De Goude Altaer van de Wieroock, en de groote Altaer der offerhande, en al wat tot de gemelde stucken behoorde. ^e Aldaer. 4: 3. ^f Aldaer. 4: 48. ^g Aldaer. 4: 2. ^h Aldaer. 4: 36. ⁱ Aldaer. 7: 9.

De tweede van den geslachte van Gerson, welckers getal was ^k twee duysent ses hondert en dertig, diende om te dragen de dingen die van ^l Lijnwaet waren, of andere meer, die men konde vouwen: de welke zijn de Tapyten, gewrocht van Cherubynen, ^k Num. 4: 40. ^l Aldaer. 4: 25.

bynen, en oock andere van Geyten-hayr. De Deken van roode Rams-vellen, oock van Tassen-vellen. De Behangfelen van Bloemen gerecameert, die gehangen wierden in den Ingang van den Tabernakel. De Gordynen die gehangen wierden in de poort van het Voorhof des Tabernakels. De Seylen, waer mede het geheele Voorhof rontom wierdt omhangen. Oock de Touwen van de felvé, en al de dingen de welcke tot dese instrumenten gebruyckt wierden.

De derde, welcke waren de Merariten, van den geslachte Merari, in getal zijnde drie ^a duysent en twee hondert menschen, dienden om te dragen alle dingen die swaerder waren; namentlijk, de acht-en-veertig Vergulde ^b Berders van den Tabernakel. De vergulde Handboomen. De negen vergulde Pilaren, en hondert Silvere Basimenten, en andere vijf van Koper. De Pilaren ses-en-vijftig die gestelt wierden rontom het geheele Voorhof des Tabernakels. De Kopere Basimenten van al die gemelde Pilaren. De Kopere Stecken, Hamers en Touwen, met de welke zy in de Aerde wierde vast ^c gemaekt, om dat zy tegen-staen soudén Storm, en Wint, en al 't geen tot dese dingen wierden vereyscht. Soo dat de personen die den Tabernakel bediende in 't geheel waren ^d acht duysent vijf hondert en tachtig Liviten: De welke, den Tabernakel zijnde op-gerecht, dienden voor Portieren, Sangers, en andere Ministerien.

Maer aengaende de Priesters, waren ^e Moses, Aaron, en haer twee sonen, namentlijk Elhafer, en Itamer: de welke ^f Elhafer hadde het gouvernement over de geslachte van Cohat, zijnde ook absoluyt President van al de Oversten der Leviten. Maer ^g Itamer de oppersten van de geslachten van Gerion, en ^h Merari. Resterende dan nu alleen ⁱ Aaron voor de Overpriester, maer Moses de ^k Overste van altemaet, en oock de Goddelijke ^l Propheet.

^a Aldaer. 4: 44.
^b Aldaer. 4: 13.
^c Joseph. 8: 2.
^d Num. 4: 48.
^e Exod. 28: 1.
^f Num. 3: 32.
^g Ald 4: 28.
^h Ald 4: 33.
ⁱ Lev. 8: 7.
^k Dent. 33: 5.
^l Aldaer. 34: 10.

VII. ARTIC.

De Graden van Heyligheyd, die gebruyckt wierden onder de Israëlitén, wanneer den Tabernakel op-gerecht was.

Als het volck der Israëlitén van haer reyse plachten te ^a rusten, en haer leger stelde rontom de vier zyden des Tabernakels, scheidten sich dan in de ^b drie verscheide partyen, d'een ^b Raffi op Num. 5: 2. heyliger als d'ander. De eerste van dese was het leger van d' Israëlitén, 't welck zijnde gedeelt in twaelf Esquadrons, volgens de twaelf Stammen, drie op elcke zyde des Tabernakels, die wierden geacht voor ^c Heyligen, en in d' eerste graed. Door ^c Deut. 23: 15. welke oorfaecke die gene die ^d melaetsch waren, zijnde van de Gemeente uyt-geroeyt, hadde haer residentie van het leger, nochte mocht yemant in de Gemeente komen, of oock een ander met haer communiceeren in de plaetse daer sy waren, soo lang als de besmetting duerde. ^d Num. 5: 2. Aldaer. 12: 14, 15. 2. Coning. 7: 3.

In de tweede graed van Heyligheyt was de partye der Leviten, de welke oock logeerden rontom den Tabernakel, tusschen de selve en de Israëlitén, by de welke niemant, welkers zaet vloeyde, geoorloft was te komen, alhoewel de selve by de Israëlitén mochten wesen.

De derde van graed van Heyligheyt, en d' opperste overal was de geheele spatie, die beset was met de stelling des Tabernakels; namentlijk van de Seylen van 't Voorhoof des selfs rontom binnewaerts; in welke Heilige plaets niemant macht komen die besmet was van eenig dood lichaem, voor al eer hy nae seven dagen van den Priester soude gereynigt wesen met het water van ^e reynigheyt zijnde nochtans niet uyt-geftooten, in ^e Num. 19: 11. die tijt van sijn besmettinge, van te mogen resideeren onder de Gemeente der Israëlitén, of oock van de Leviten.

VIII. ARTIG.

De manier van d' inkomst des Tabernakels.

^a Maimoni.
8: 17.

AL de Personen, van wat qualiteyt sy mochten zijn, ^a inkomende in den Tabernakel, moesten stillekens gaen aen haer rechter zyde tot aen de plaets, daer haer oorlof gegeven was te komen: uyt-genomen die rouw droegen, de welke in den Tabernakel komende, gingen op haer flincker zijde, op dat sy van andere bekend souden wesen.

IX. ARTIG.

De manier des uytgangs des Tabernakels.

^b Maimoni.
8: 17.

AL de ^b Priesters of Leviten, die haer dienst gedaen hadden, of de Israëlitzen uyt den Tabernakel komende, keerden haer schouders niet nae den Tabernakel, maer gingen allencxkens achterwaerts, neygende nae een van sijn zyde, tot dat sy t' eenemaal daer uyt quamen.

X. ARTIG.

Van de wonderbaerlijcke dingen die geschiet zijn aen de Israëlitzen, door middel van den Tabernakel in de Woestijne.

Alhoewel dat verscheyde wonderheden en prodigieuse dingen geschiet zijn aen de Israëlitzen door middel van den Heyligen Tabernakel, op de welke de Heerlijckheydt des Heeren openbaer voor al de Israëlitzen wierdt vertoont; nochtans sullen wy eenige van die verhalen, om te kennen te geven de sorgvuldigheydt van Godt over die geene die hem vreefen, en te leeren op die selve te betrouwen.

Het eerste dan is geweest; dat zijnde uyt Ægypten gekomen sulcken machtig getal van volck, sonder datse versien waren met eenige victualie noodig tot sulcken langen reys, Godt door sijn onmetelijcke barmhertigheydt versiende haer dat sy door de noot niet vergaen souden, heeft doen ^c regenen broot van den Hemel,

^e Exod. 16.
4.

Hemel, met de welke hy haer gespijst heeft veertig ^a jaren lang, ^a Exod. 16: den geheelen tijt datse door de woestijne gereyft hebben. In dit ³⁵ mirakel nu zijnde geconfidereert, sullen gevonden worden verscheyde mirakels. Het eerste dan is geweest dat alle ^b morgens ^b Aldaer. 16: 13. precijs de geheele ^c veertig jaren lang, sonder eenige ophoudinge, het Manna van den Hemel geregent heeft. Ten tweeden, dat ^c Aldaer. 16: 35. alhoewel alle dagen Manna regende, nochtans het ^d opgehouden ^d Aldaer. 16: 26. heeft op den Sabbath alleen. Ten derden, dat het Vrydaegs ^e eens ^e Aldaer. 16: 29. soo veel regende, om dat het op den Sabbath niet geschieden soude. Ten vierden, dat die gene, die ^f veel Manna versamelde ^f Aldaer. 16: 18. en dat in haer Tent brachten, daerom niet meer en vonden, als de maet voor yeder Persoon, nae het bevel van God selfs: en die gene, die weynig versamelde, daerom niet minder in haer Tent vonden als voor yeder een haer seker maet. Ten vijfden dat na de mael het over-gehouden zijnde van den eenen dag tot den anderen, bedorven, en met ^g wormen vermyt wierd; nochtans het ^g Aldaer. 16: 20. selve niet geschiede in het Manna van Vrydaegs, 't welk voor den Sabbath verordoneert zijnde, so perfect wierde ^h bewaert, ^h Aldaer. 16: 24. als of het op dien selfden dag versamelt was geweest. Ten seften, dat het broot als zijnde Hemels broot, niet ⁱ veroosfakte eenige ⁱ Raffi over Num. 21: 6. excrementen of afgang, gelijk de andere natuerlijke voedselfen wel doen, aen al die gene diese gebruyken. Ten sevenden, dat van de dicke ^k lucht voort-gebracht wierde fulke edele ^k Exod. 16: materien, welke alleen de menschen souden kunnen voeden: ¹⁴ 't welk de natuer te boven gaet. Ten achtsten, dat in al de plaetsen, daer de Israëlitzen reysde, altijd dit Heylige Broodt haer leyde, reghenende alleen ^l rontom haer leger en niet ^l Aldaer. 16: 13. in eenige andere plaetsen. Dit zijn dan de miracckelen, de welke in het Manna aen te merken zijn.

Het tweede, dat om de Wet aen het volck te geven, Godt ^m Deut. 33: selfs met al sijn ⁿ Hemelsche heerlijkheydt afgekomen zijnde uit ⁿ Exod. 24: den Hemel in 't ^o gesicht van de geheele Gemeente der Israë- ^o Aldaer. 17. litzen, ^p mondelijk gesproken heeft door het ^p vyer, son- ^p Deut. 4: der ³⁶

C

b *Deut.* 4: der dat yemant van alle ^a fterven soude, zijnde een saek van sulcke wonderheden, de welke, overmits sy nimmermeer in eenige ^b eeuwen geschiet, soude onder alle menschen ongelooflijk ^a *Aldaer.* 4: 32. schynen, indien het van de Heylige Schriftuer niet verklaert was geweest.

c *Exod.* 24. Het derde, dat Moses geklommen hebbende door ^c 't bevel van Godt op den berg Sinai, heeft daer van mede gebracht twee ^d *Aldaer.* 31. 18. Steene ^d Tafels der Wet, de welke niet alleen waren gemaakt, maer ook ^e geschreven door den Vinger Godts, ende de selve in ^e *Aldaer.* 32. 15. het afkomen des Berghs ^f gebroken hebbende is ten ^g tweede-mael op den Berg klimmende met twee andere Steene ^h Tafels die hy door ⁱ last van God gemaakt hadde, heeft die daer van ^g *Aldaer.* 32. 19. daen gebracht, op ^k nieuws geschreven door de Vinger van ^h *Aldaer.* 34. 4. Godt selfs.

h *Sommige* meenen dat dese Tafels waren van witte Saphiren-steen. ⁱ *Aldaer.* 34. 1. ^k *Aldaer.* 34. 29. Het vierde, dat datelijk wanneer de inwydinge van den Tabernakel geschiet was, terstont de selve ^l bedekt wierd met de Heerlijkheyt des Heeren, namelijk met een ^m wolkige Columby daeg, en ⁿ 's nachts met een vyerige, de welke daer niet af en ⁿ week, voor al eer het leger der Israëlitzen marcheeren soude; de welke voor eenteycken diende, dat God begeerde dat de Israëlitzen haer reyse souden vervolgen: en dese wonderlijke en prodigieuse saek heeft geduert van dat de Israëlitzen uyt *Ægypten* vertrocken zijn, tot dat sy gekomen waren in het Beloofde Land, van veertig jaren geduerig, zijnde den geheelen tijt, die sy door-gebracht hebben in de Woestyne.

o *Exod.* 17. Het vijfde, dat het volk van Israël ^o dorst hebbende, de Almo-gentheyt Godts tot tweemaal het water heeft uyt de ^p rotzfen ^p *Aldaer.* 17. 6. doen springen, in sulken grooten overvloed, dat het genoeg was voor soo een groot en ontallick leger.

q *Deut.* 2. Het sesste, dat het volk misbruykende de genade des Heeren, de welke haer met al 't geen sy van doen hadden in de Woestyne verfiende, sonder ^q gebrek van eenige dingen, hebben sy ^q *Aldaer.* 7. ge-

gewenscht ^a vleesch te eten. God dan vervullende haer wensch, ^a *Num.* 11: heeft haer mirackeleufelijk geholpen met een groote menigte ^b *Aldaer.* 11: 31. van ^b quackels, de welke rontom het geheele leger der Israëlitzen vlogen, over de aerde tot twee ellen hoog. Welke sy by hoopen ^c *Aldaer.* 11: 32. ^c gevat hebbende, daer mede hebben haer lust geboet.

Het sevende, dat God niet begerende dat het volk der Israëlitzen ^d vervloekt soude worden van de Heydensche Propheten, heeft mirackeleufelijk geschikt, dat een onredelijk ^e beest soude menschelijker wyse spreken, van God soo veel verstant ontfangen hebbende, dat het gelijk een mensch soude kunnen met sijn eygen Meester spreken, zijnde een saek meer als natuerlijk.

Het achtste, dat zijnde in het leger der Israëlitzen, eenige krackeelachtige menschen, de welke haer sonder vrees voor God souden stellen ^f tegen de geboden van Moses, op staende voet, ^f *Aldaer.* 16: 3. en in een oogenblik de aerde, nae dat sy als door bedwang van ^g *Joseph.* 4: de winden ^g gebeeft hadde, met een vreeselijk gekrak van mal-kander is gescheyden, alleen op die plaets, daer de Tenten der ^h *Num.* 16: krackeelachtige waren: en hebbende die altemael als ^h in-ge-^h *Num.* 16: floekt, sonder datter een van allen afquam, is sy wederom ⁱ toe-ⁱ *Aldaer.* 16: 33. gestoten, als sy van te voren was; en ^j ander, de welke 't krackeel ^j *Aldaer.* 16: 33. toe-gestaen hadden, wierde met het Hemelsch ^k Vyer verbrant. ^k *Aldaer.* 16: 35.

Het negende, dat onder de Israëlitzen gevallen zijnde eenige quæstie, of verschil over het administreren des Priestterdoms, God aen Moses bevolen heeft, dat hy van yeder geslacht een Staf ^l *Num.* 17: soude ^l nemen, en daer op geschreven hebbende de naem van ^l *Num.* 17: yeder Stam, soude die ^m stellen voor de Arcke des verbonts in de ^m *Aldaer.* 17: 20. Alderheyligste plaets des Tabernaekels. En heeft als dan op eenen ⁿ nacht geschikt dat de Staf van Aaron voor de Leviten sou-ⁿ *Num.* 17: de bloeyen, natuerlijk met bladeren, bloemen ende amandelen. ⁿ *Num.* 17: 24.

Het thiende, dat God de Heer hebbende het volk geplaegt met een groote ^o pestilentie, om datse tegen Moses en Aaron ^o *Aldaer.* 17: 7. ge-

gemurmueert hadden, en Aaron door bevel van Moſes genoemd. ^{a Num. 17: 13.} Wierook-vat, en daer mede door het volk ^{b Aldaer. 17: 14.} loopende, is de gramſchap van Godt over-gegaen, ſonder yemant meer te beſchadigen.

^{c Deut. 8: 4.} Het elfde, dat de ^c klederen van de Iſraëlitē noyt verſleten zijn geweest, in de veertig jaren die ſy in de Woefſtyne waren, nochte ook hare voeten geſwollen zijn door het reyſen, om dat ſy door de providentic Gods mirakelueſelik zijn geconſerveert.

Het twaelfde, dat in de gantsche reyſe van de Iſraëlitē in de woefſtyne, de welke nochtans vol was van ſenynig gedierte, noyt beſchadigt heeft eenig ^d ſerpent yemant van de Iſraëlitē, maer alleen door de toefendinge Gods tot ſtraf van hare ^e ſondē.

^{f Aldaer. 5: 14.} Het derthiende, dat de Vrou, van de welke de Man ^f achterdenken hadde, dat ſy declineerde van de kuysheyt, de eerlijke getroude vrouwen betamende nae de Wet, zijnde door haer ^g Man in den Tabernakel ^g gebracht, om aldaer geexamineert te worden. En indien de ſelve ſchuldig was aen 't geen men haer ^h opleyde, ^h borſt terſtont op die plaets: maer indien ſy ⁱ onſchuldig was tot een teycken van haer kuysheyt, ende loon van ſchande, wiert ſy door Gods genade bevrucht.

Het veerthiende, dat zijnde onmogelijk aen alle menſchen, dat ſy ſouden kunnen leven ſonder ſpyſe te gebruyken, dat alleen twee of drie dagen ten hoogſten: heeft nochtans Moſes ^k verſcheyde reyſen veertig dagen lang, ſonder eten of drincken met Godt op den Berg Sinai geweest, noch ſijn geſicht is nimmermeer ^l verduyſtert, noch ook ſijn aenſicht in-gevallen: ^m maer daer en tegen ^m glinſterde als het ſchijnsel van de Son.

ⁿ Het vijfthiende, dat het Admirabile ⁿ ſchijnsel, dat Moſes ontſangen hadde, doen hy veertig dagen met God op den Berg Sinai geweest hadde, ſonder eten of drinken, noyt is vergaen in de veertig jaren van de Woefſtyne: maer ter contrarie is 't by hem ^o gebleven, tot den leſten dag van ſijn leyen toe.

Deſe,

Deſe, en noch meer andere ſeer groote miraeckelen ick naſaect, om datſe genoeg zijn bekend aen die geene, die de Heylige Schriftuer leſen; maer ſal noch alleen voor 't laetſte aen-raken het wonderlijk mirakel van de Roode Zee, door de welke op eenen nacht ſulken grooten hoop volks droog voets ^a gepaſt ^{a Exod. 14: 22.} feert is; daer nochtans al haer vyanden, ſonder eendaer af te komen, ^b verdrongen; ende ook op het end van de veertig ^b jaren, wanneer ſy gaen ſouden in 't Beloofde Landt, op de ſelfde ^b manier door de ^c Rivier de Iordaan gepaſſeert zijn, tot ver- ^c wonderling van de gantsche werelt. ^{c Joſ. 3: 16.}

X I. A R T I C.

Van de ſtelling der twaelf Stammen van de Iſraëlitē rontom den Tabernakel.

DE ſtelling van de twaelf Stammen der Iſraëlitē, de welke ^d rontom den Tabernakel gelogeert waren, was even eens als ^e De groote ^e van elk Cu- ^e bet Tractaet ^e van den Tempel ^e klaert is, is ^e effen vier- ^e en twintigh ^e duymen, ^e welke zijn ^e twee Geome- ^e triſche voer- ^e ten, Rhijn- ^e landsche ^e maat. ^{d Num. 2: 2. e Joſ. 3: 4.}

Want de Stam van Iuda als heerlijker en machtiger zijnde, was geſtelt in de voortocht tegen het ^d Ooſten, aſtaende maer ^d van den Tabernakel de ſpatie van ^e twee duyſent cubiten. Den Prince Generael van die Stam, zijnde geſtelt in 't midden, hadde op ſijn Tent voor een Wapen, een Standaert van Hemels-blaeuwe couleür, waer in gefigureert was een ^f Leeuw. 't Getal ^f der ſoldaten van die Stam, was ^g vier-en-tſeventig duyſent en ^g ſes hondert.

Voorts ^h naeft aen ſijn ſlinker zyde was geſtelt de Stam van Iſſaſcher; welkers Prins hadde ſijne Standaert van Afch-graewe ^h couleür, waer in getekent was de Maen, Son, en Sterren: en het ^h getal van ſijn volk was ⁱ vier-en-vijftig duyſent en vier hondert. ^h Exod. 49: 9. R. Babye

Tegen de ſlinker zyde van deſe Stam, hadde ſijn plaets de Stam van ^k Zebulum op de gemelde manier, hebbende voor ſijn ^k wapen een Standaert van wit Silverachtig couleür, daer in ge- ^k gureert was een ^l Schip: en 't getal van ſijn volk was ^l ſeven-en- ^l vijftig duyſent en vier hondert. Zijnde de drie Stammen met mal- ^l kanderen geſtelt tegen de ⁿ Ooſt-zyde van den Tabernakel. ^l Gen. 49: 13. m Num. 2: 8. n Ald. 2: 9.

a Num.
2: 10.

Tegen de ^a Zuydt-zyde des Tabernakels, was in de tweede order gestelt de Stam van Ruben op de voorseyde manier met zijn roode Wapen, in de welke geteekent was de Figuer van een Man: en het volk van die Stam was in 't getal ^b ses-en-veertig duysent en vijf hondert.

b Aldaer.
2: 11.

Maer hem volgde datelijk tegen 't Oosten het volk der Stam van ^c Simon, hebbende een geel Wapen, waer in gefigureert was het voorbeeld van de Stadt Sichem. 't Getal van dese was ^d negen-en-vijftig duysent en drie hondert.

c Aldaer.
2: 12.

d Aldaer.
2: 13.

e Num. 2:
14.

Dicht by hem quam te staen de Stam van ^e Gad mede tegen de Oost-zyde des Tabernakels met zijn half wit en swart Wapen, en daer in geteekent een Esquadron van Soldaten: sterck zijnde in 't getal ^f vijf-en-veertig duysent en ses hondert vijftig.

f Aldaer.
2: 14.

De gene aen de West-zyde des Tabernakels haer logement hadden, was de Stam van ^g Ephraim met zijn swarte Standaert, en daer in gefigureert het voorbeeld van een Os: zijnde in getal van menschen ^h veertig duysent en vijf hondert.

g Aldaer.
2: 17.

h Aldaer.
2: 18.

i Aldaer.
2: 19.

k Aldaer.
2: 20.

Naest aen zijn slinker-zyde volgde de Stam van ⁱ Manasse, ook met zijn swart Wapen, waer in geschildert was een Eenhooren: sijnde van volk sterck ^k twee-en-dertig duysent en twee hondert.

l Aldaer.
2: 21.

m Aldaer.
2: 23.

Voorts daer aen quam de Stam van ^l Benjamin tegen zijn slinker-zyde, wiens Wapen gemengelt was met de couleur van alle Stammen, en daer in gestelt de beeltenis van een Wolf: zijnde van volk sterck ^m vijf-en-dertig duysent en vier hondert.

n Aldaer.
2: 25.

o Aldaer.
2: 26.

Tegen de ⁿ Noort-zyde des Tabernakels, rustede de Stam van Dan, welkers Wapen was van witachtig blaew, met d'afbeelding van een Arent: zijnde te samen in 't getal ^o twee-en-tseftig duysent en seven hondert.

p Aldaer.
2: 27.

Datelijk naer hem volgde tegen de West-zyde des Tabernakels de Stam van ^p Affer, met een Wapen van olyachtig Geel,

Geel, waer in een Olijf-boom geteekent was: wefende haer getal ^a een-en-veertig duysent en vijf hondert. ^a Num. 2: 28.

Nu dan voor het leest van al de Stammen was de Stam ^b Nephthali, oock tegen de West-zyde des Tabernakels, welkers Wapen was van een blankachtig root couleur, en daer in geteekent een Hinde, hebbende het getal van ^c drie-en-vijftig duysent vier hondert. ^b Aldaer. 2: 29. ^c Aldaer. 2: 30.

XII. A R T I C.

De stelling der Leviten rontom den Tabernakel.

DE Leviten en Priesters, als Dienders des Tabernakels hadden ^d rontom den selven haer Logement op de volgende manier; Moses, Aaron, en twee van haer Sonen Elhazar, en Itamer, als principale Personagien onder de geheele Gemeente, hadden haer plaetse tegen de ^e Oost-zyde des Tabernakels. ^d Num. 1: 50. ^e Aldaer. 3: 38.

Datelijk aen de ^f Zuyt-zyde des Tabernakels volgde het geslacht van Cohat, zijnde de aldernaeste Edelen, om dat sy op haer ^g schouderen droegen de Heyligste dingen van den Tabernakel: gelijk de ^h Acrke, Tafel, Kandelaer, Altaer des Wierooks, Altaer van de Offerhande, Borstlap met de twaelf kostelijke Gesteente, en een seker Priesterlijk kleet, genaemt Ephot, met twee kostelijke Gesteente, en meer andere diergelijke Instrumenten. 't Getal van dese Dienders was ⁱ twee duysent seven hondert en vijftig. ^f Aldaer. 3: 29. ^g Aldaer. 7: 9. ^h Aldaer. 4: 15. ⁱ Aldaer. 4: 36.

De gene, welke waren van den geslachte van Gerson, gingen aen de ^k West-zyde des Tabernakels, hebbende voor haer last Materialen van Lijnwaet, of 't geen men youwen konde, namelijk, de ^l Zeylen van het Voorhof des Tabernakels, de Gordijnen ende Touwen, en andere nootsaekelijke dingen. En dese waren in getal ^m twee duysent seven hondert en dertig. ^k Aldaer. 3: 23. ^l Aldaer. 4: 26. ^m Aldaer. 4: 40.

't Geslacht van Merari rustede sich tegen de ⁿ Noordt-zyde; en dese hadden tot last alle de swaerste Instrumenten; nament- ⁿ Aldaer. 3: 35.
lijk

^a Num. 3: lijk de ^a Berders van den Tabernakel, verscheyde Pilaren, en
³⁶ haer beyders Basimenten; de kopere Fonteyne met haer bak.
^b Aldaer. En 't getal van dese was ^b drie duysent en twee hondert mannen.
^{4: 44.}

XIII. A R T I C.

De manier, op de welke den Tabernakel wierd op-gerecht.

HEt eerste, 'twelke in de stelling des Heyligen Tabernakels
 gedaen wierdt, naer dat de plaets bereyt was, waer op sy
^c Exod. 26: staen soude, waren de ^c ses-en-tnegentig silvere Basimenten, de
^{17. 21. 25.} welke naest malkander op ^d order gestelt wierden nae de drie
^d Joseph. 3: zyden des Werelts; Zuyden, West en Noorden: in de welke sou-
^{5.} den gesteken worden de voeten van de ^e acht-en-veertig ver-
^e Exod. 26: gulde Berders des Tabernakels, blyvende boven de Basimen-
^{16. 20. 22.} ten, recht op ^f staende in de hoogte van thien Cubijten, alsoo
^{23.} op die order gestelt zijnde, wierden gesteken de ^g twee voeten
^f Aldaer. van elke Berdt in de holligheydt, van elke twee gemelde Basi-
^{26: 15.} menten. Ende naer dat alle de Berders in hare Basimenten ge-
^g Aldaer. steken waren, en ook aen malkander gevoegt door middel van
^{26: 16. 18.} sekere ^h penne, de welke staende in de zyde, ende in-gesteken
^h Ramban zijnde in de gaten der naest volgende Berdes, wierden daer nae
^{op Exod. 26:} ⁱ gepasseert sekere vergulde Hant-boomen door Ringen, wel-
^{17.} ke vast waren in de ^k uysterste zyde der selven, en dat om die te
ⁱ Aldaer. houden en te bevryden voor alle kracht der winden.
^{26: 29.}
^k Rasse op
^{den text. 26:}

Voorts dat gedaen zijnde, ende uyt dese Berders geformeert
^l Aldaer. de ^l drie Wanten des Tabernakels; Zuyden, West, ende Noorde
^{26: 18. 20.} wierde als dan op-gerecht de ^m vier vergulde Columnen, de wel-
^{22.} ke 'diende om te onderscheyden de Alderheyligste plaets van
^m Aldaer. het Heyligdom, ende andere ⁿ vijf diergelijke, die in het voor-
^{26: 32.} ste, of ingang des Tabernakels gestelt wierden. Daer nae wier-
ⁿ Exod. 26: den over den gantschen Tabernakel gespannen, de ^o thien Lin-
^{37.} nen Tapyten, van Cherubijnen gewrocht, welke zijnde aen
^o Aldaer. ^p twee deelen, namentlijk vijf aen malkanderen genaeyt, wierde
^{26: 1.} ^p aldaer dan vast versamelt door de ^q vijftig goude Haeken, de
^{26: 3.} ^q Aldaer. welke wierde geslooten in de vijftig Hemels-blaeuwe oogen,
^{26: 6.} ge-

gewrocht aen de ^a Boorden van elke een van die twee partyen. ^a Exod.
 Dese Gordijnen nu wierden gespannen binnen in den Taberna- ^{26: 5.}
 kel, hare lengte op de breedte des selfs, op foodanige manier,
 datse door middel van seeckere ^b Litsen, vast gebonden in de ^b Joseph 3:
 goude ^c Ringen, gehecht in het opperste van de Berdens, be- ^c Exod. 26:
 dekte als dan den Tabernakel van boven, van beyde zyden, en ^{24.}
 van achteren.

Daer nae op dese Tapyte van Cherubijn wierde een ander
^d gespannen, welkers stof was van de alderfijnste wol, welke ^d Aldaer.
 gevonden wierdt in de wortelen van het Hayr der Ægyptische ^{26: 7. 40:}
 Geyten, en is in dese quartieren altijd in groote achtinge gehou- ^{18.}
 den. Dese Deecken bestonde in ^e elf Gordijnen, d' een aen d' an- ^e Aldaer.
 der genaeyt in twee deelen, namentlijk de ses Gordijnen op ^{26: 7.}
 d' eene, en d' andere vijf op d' ander, de welke aldaer gevoegt
 en versamelt wierde door ^f vijftig kopere Haecken, op de ma- ^f Aldaer.
 nier van de voorgaende, namentlijk door de oogen, die in de ^{26: 11.}
^g Boorden van de selve gewrocht waren. Dese dan gespannen ^g Aldaer.
 zijnde door de breedte van den Tabernakel, bedeckte die t' eene- ^{26: 10.}
 mael, ^h van boven, van ter zyde, en van achteren, maer van ^h Aldaer.
 vooren alleen twee Cubijten. Voorts op die Deecken wierde ge- ^{26: 9.}
 spannen een ander van ⁱ roode Rams-vellen; ende ook op die ⁱ Aldaer.
 noch een ander van Tasse-vellen. Dese Deekens nu te samen, om ^{26: 14.}
 dat sy niet souden bewegen; of door kracht van windt opwaei-
 jen, waren in de aerde met ^k Touwen vast gemaectt, de welke ^k Num. 3:
 in hare Boorden gevoegt waren, en gebonden wierden aen ^{26.}
 kopere ^l Stecken, die rontom den Tabernaeckel in de aerde ^l Exod. 27:
 waren gesteecken. ^{19.}

Nae dat den Tabernakel op foodanige manier was op-ge-
 recht, wierde datelijk de ^m Arcke des Verbonts in de Alderhey- ^m Aldaer.
 ligste plaets gebracht, en ook de ⁿ Schael met het Manna, ende ^{40: 3.}
 de gebloemde Roede ^o Aarons. Ende op dat de Arcke van nie- ⁿ Aldaer.
 mand gesien soude worden, wierdt datelijk gespannen de Gor- ^{16: 34.}
 dijn van Cherubijnen ^p tusschen het Heyligdom en de Alder- ^o Num. 17:
 heyligste plaets, op de vier vergulde Pilaren, welke de voor- ^{26.}
 noemde plaetsen van malkanderen scheidten. Ende dese was met ^p Exod. 40:
^{21.}

^a *Jofeph. 3:* ^a Litsen vast gemaekt aen de goude Haeken, de welke de Cherubijne Gordijnen aen malkanderen voegde. De groote van dese
5.
^b *Exod. 26:* Gordijn zijnde ^b thien Cubijten in 't vierkant, beslaende de
^{31.} *Raffi* diepte en breedte van den Tabernakel, diende om te ^c scheidyden
^{op den text.} de Alderheyligste plaetse van het Heyligdom.
^c *Aldaer.*

26: 33.

Dit alsoo geordineert zijnde, wierde gebracht aen de Noort-
^d *Aldaer.* zijde van het Heyligdom des Tabernakels de ^d goude Tafel,
26: 35. staende maer van de muur af ^e twee Cubijten en een half: op de
^{Maimonid.} 8: welke datelijk wierde gestelt de twaelf ^f Toon-brooden over
1. 13. de ^g halve Rieten van Gout, de welke gestut wierden door
^e *Lev. 24:* 6. de ^g halve Rieten van Gout, de welke gestut wierden door
^f *Exod. 25:* middel van vier goude Vorken, twee aen elke zijde des Tafels.
28.

^g *Aldaer.*

26: 35.

^h *Aldaer.*

27: 20.

ⁱ oock *Al-*
^{daer.}

^k *Aldaer.*

30: 5.

In 't midden des Heyligdoms van den Tabernakel, hadde de
^l *Maimonid.* derde plaets de goude Altaer, namelijk na het binnenste ^l der-
8: 1. 3. dendeel, om daer boven op te plegen den dienst van Wierooch,
op zijn tijdt nae de dagelijcksche offerhande.

De stelling des Tabernakels wierde vervult met het spannen
^m *Aldaer.* in den ingang van des selfs een ^m Gordijn, geborduurt met ver-
26: 36. scheyde bloemen, tot welckers bewaringh een ⁿ ander wierde
ⁿ *Jofeph. 3:* voor-gespannen van sijn Lijnwaet, om alsoo den selven te be-
5. schermen voor regen en andere toevallen.

Den Altaer der offerhande nu wierde daer nae gestelt tegen
^o *Exod. 44:* over de ^o Poort des Tabernakels, maer van hem af-gescheyden
17. zijnde de spacie van ^p thien Cubijten, op de welke gepleegt
^p *Falcut.* wierde de offerhande der Gemeente.
347.

^q *Exod. 40:* Als dan wierde de kopere ^q Fonteyn, met sijn Basimenten ge-
28. set tusschen den Tabernakel en den Alaer, declinerende een
wey-

weynig nae het Zuyden; de welke wierde met water vervult,
om dat daer van de Priesters haer souden wasschen, wanneer sy
in den Tabernakel quamen, of de offerhande bedienen souden.

Zijnde alsoo de gemelde dingen geordineert, wierden naer
de Noordt-zyde gestelt sekere Columne, hebbende in haer ver-
scheyde ^a Haeken, d'een boven d'ander, waer in de Beesten om ^a *Midot. 3:*
te bereyden gehangen wierden, hoog of laeg, ieder na sijn groote, 5.

Te gelijk wierden gestelt aldaer sekere ^b Tafelen, om op haer ^b *Ezec. 40:*
te leggen de gedeelte der offerhande, om alsoo de selfde daer van ^{42.}
op den Altaer te brengen. *Maimonid.*
8: 1. 5.

Voor het leste dan, wierde rontom den Tabernakel gestelt,
de ^c ses-en-vijftig Columnen met haere kopere Basimenten op ^c *Exod. 27:*
de volgende manier; te weten: Twintig op de Zuyt-zyde, en ^{15.}
andere twintig op de Noort-zyde, staende van malkanderen af
vijf Cubijten min een vierendeel; en thien na de West-zyde, ge-
scheyden, vijf Cubijten en een half ruym; en thien tegen den
Oosten, van de welke drie aen elke kant waren, juyft op vijf Cu-
bijten; en de vier middelste waren op ses Cubijten en twee der-
dendeelen, welckers Basimenten waren vast in de Aerde op de
hoogte van een ^d Cubijt; en om dat de gemelde Pilaren door ^p *Jofeph. 3:*
kracht van Wint niet beweegt souden worden, wierden sy met ^{5.}
sekere Touwen vast gebonden: de welke gevoegt zijnde in de
^e Haeken, staende in het opperste der Pilaren wierde daer na ^e *Exod. 27:*
vast gemaekt in de kopere Stecken, die daer tegen over in de ^{15.}
Aerde geslagen waren om foodanige oorfaek.

Op dese Columnen wierden daer na gehangen de Seylen van
sijn Lijnwaet, vijf Cubijten in de ^f hoogte, welke dan maekte ^f *Exod. 27:*
het Voorhof des Tabernakels, endiende om die te onderschey-
18. den van de Gemeente des volks. Dese nu wierden gespannen
op de lengte van hondert Cubijten, ende vijftig in de breete,
ende op de voornoemde Columnen gehangen door middel van ^g *Raffi op*
sekere Ringen, zijnde in de ^g opperste zyde gevoegt, en van ^h *den text.*
^h onderen vast gemaekt met sekere Touwen in de kopere Stec-
^{daer.}

ken, tot dien eynde daer recht over staende. En tot meerder vastigheyt van dese Seylen, en om dat sy door de Wint niet souden beweegt worden, waren sy aen de selfde Columnen vast gebonden door Touwen en seeckere Haecken, de welke gevoegt waren aen de ^a Riemen; staende in het midden van de hooghte des Pilaers,

^a Exod.
27: 15.

Dit nu geordineert zijnde op sodanige maniere, wierde in het voorste des Voorhofs tegen het Oosten gespannen in 't midden van sijne breedte, een ^b Gordijn van twintig Cubijten lang, ende vijftin de hooghte, de welke was gespannen in de Poort op de vier voornoemde Pilaren, om daer door in 't Voorhof des Tabernakels te komen.

^b *Altaer.*
27: 16.

XIV. A R T I C.

De manier van d' opneminge des Tabernakels.

WAnneer het volk der Israëlitens souden optrecken om haer reyse te vervolgen, Moses daer van zijnde van ^c Godt ge-waerschouwt, ende oock om hoog ^d geklommen zijnde, de Wolckerige Colum van de Heerlijkheyt des Heeren, die den Tabernakel bedeckte, om alsoo wederom voor het volck te ^e marcheren; wierde aller eerst door Priesters op twee silvere ^f Trompetten gheblasen, op dat door haer geluyt het volck van de aenstaende reys verwitticht souden worden: zijnde dan eerst op-getrocken de drie Stammen; Iuda, Issachar, en Zebulun, de welke teghen de Oost-zijde des Tabernakels logeerde: wierden de Tabernakel op-genomen op de volgende manier:

^g *Altaer.*
4: 5.

^g Aaron met sijn twee Sonen quam met groote eerbieding in den Tabernakel, op het eerste gedeelte des selfs, genaemt het Heyligdom, en dede datelijk door middel van sekere Touwen de Gordijn of Voorhancksel ^h neder dalen, de welke scheyde de Alderheyligste plaets van d' andere gedeelten des Tabernakels, ⁱ bedeckende daer mede datelijk de Arcke des Verbondts met sijn toe-behoorende Cherubijnen, de welke op de selfde

^h *Joseph.*
3: 5.

ⁱ *Num.*
4: 5.

ston-

stonden. Op de gemelde Gordijn wierde geleyt een ander van Tasse-vellen, en op dese een ander van Hemels-blaeuwe couleur: en wierde dan voor het leest de Handt-boomen gestelt in haer goude Ringen, om alsoo gedragen te worden op de schouders der Leviten.

Daer nae volgde de goude ^a Tafel met haer Toon-brooden, ^a *Num.* 4: 7. op de welke wierde geleydt een zijde Deecken van Hemels-blaeuwe couleur. En op dese wierde gestelt de goude Kopjes, waer in de Wierock gedaen wierdt om over de Tafel te thoonen; de goude Schalen der Toon-brooden; en oock de goude halve Rieten, op de welke de Toon-brooden op-gerecht wierden; en de goude Vorcken, waer in de halve Rieten vast gemaekt waren. En al deze dingen wierden bedekt met een zijde Deeken van Hemels-blaeuwe couleur, en op dese een ander van Tasse-vellen; en wierde dan voor het leest de goude Hand-boomen gebracht in haer Ringen, om alsoo op de schouders der Leviten gedragen te werden.

De goude Kandelaer wierde voorts bedeckt met een zijde ^b Deecken van Hemels-blaeuwe couleur, met sijn Lampen, ^b *Altaer.* Tangen, en goude Lepels, en al d' andere gereetschappen, waer mede de selfde bedient wierd. En over al dese dingen wierde voor 't leest gespreyt een andere Deecken van Tasse-vellen, en dan te samen op een burrie geleidt zijnde, wierde alsoo van de Leviten gedragen.

Na dese volgde de goude ^c Altaer, op de welke gespreyt ^c *Altaer.* wierde een Hemels-blaeuwe zijde Deeken, en oock op dese mede ^c *Altaer.* een ander van Tasse-vellen geleyt zijnde, wierde in-gesteken sijn Handt-boomen, en van de Leviten op de selve manier gedragen.

Daer nae wierde alle de ^d Instrumenten, waer mede men ^d *Altaer.* den Tabernakel bediende, geleyt op een Hemels-blaeuwe ^d *Altaer.* couleurde Deeken, ende voorts bedekt met een ander van Tasse-vellen, en al te mael op burrien gebracht zijnde, wierden mede op de schouders der Leviten gedragen.

^a Exod. 20: 24. ^{Rassi, aldaer} 27: 5. ^b Num. 4: 13. ^c Falcut. 306. ^d Rassi op Num. 4: 13. ^e Num. 4: 15. ^f Aldaer. 4: 32. ^g Aldaer. 2: 16. *Twee reysen alleen is de Arcke des Verbonds gedragen voor het Leger; Eerst doen d' Israëlitens af mar- cheerden van den Berg h Sinai, en ten tweeden in de inkomst in het be- loofde i Landt.* ^k Num. 10: Ten lesten wierde van den Altaer der offerhande genomen de ^a Aerde die met de selfde vervult was, en de ^b Afch, welke daer boven op lag. Maer om het ^c Heylige Vyer, dat door Godts bevel geduerig daer op branden most, niet af te nemen wierde daer boven op gestulpt een groote kopere ^d Ketel, en bedekt met een purpure Deken, en op dese Deken geleyt alle de gereetschappen, met de welke den Altaer bedient wiert, als zijn de silvere Schoppen, waer mede de gloeyende kolen van die Altaer gedragen wierden op den gouden Altaer, om aldaer het Wierook in den Tabernakel te gebruyken: ook de kopere drie- getande Vorken, dienende om het vleesch op den Altaer te keeren, om alsoo te haester te doen verbranden, en het selfde gekookt zijnde, te nemen uyt de Potten en Ketels: de Schoppen, waer mede de Afch op geschept wierde van den Altaer: de Bec- kens, om het bloet der offerhanden te ontfangen: de Kannen, waer uyt de Beesten droncken, eer sy geslacht wierden: en meer andere kopere gereetschappen, noodich zijnde tot den dienst des Altaers, op de welke wierde alleen gespannen een Deecken van Tasse-vellen, en ook gestelt de Hant-boomen om gedragen te worden op de schouders der Leviten.

Zijnde nu alle de stucken van den Tabernakel afgenomen, en met de Instrumenten, behoorende tot bedieninge des selfs, en ^e bedekt zijnde, wierden met grooten ernst overgelevert, op yeder van de Compagnie der Leviten, by ordere, gelijk door bevel van Godt ^f bevolen was; wierde dan de ^g Arke des Verbonds door sijn Handt-boomen, opgenomen van de Sonen van Cohat, en in ^t ^h midden van het marcheerende Leger op hare schouders gedragen.

En aengaende de Olye tot de goude Kandelaeers behoorende, en de drooge Rook-werken, en ook de gesalfde Olye; waren te samen belast aen Elhazar de oudtste Soon van Aaron, die met grooté voorsichtigheyt de selfde over-gaf aen de bequaemste personen der Leviten, om met een groote yver te bewaren.

XV. ARTIC.

Van de waerdigheyt der officien die onder de Israëlitens waren.

DE officien, of bedieningen waren onder de Israëlitens op dusdanige manier. Eerftelijk hadde yeder Stam sekere per-^a soonen, de welke opsichters waren op het getal van ^a thien man-^{Exod. 18: 25.} nen, die haer niet alleen regeeren souden in den ^b Oorlog, maer ^{Num. 31: 14.} ook ^c quæstien af-leggen in den tijdt van Vrede. Boven de ge-^{Exod. 18: 26.} melde Rechters waren andere van hooger digniteyt, die het ^d gefach hadden over het getal van ^d hondert personen, welkers ^d bevel oock selver gehoorsamen moesten de thien rechters van ^{18: 25.} elke thien personen. Boven dese was de derde graet van Over-^e sten, welkers heerschappye sich uytstreckte over het getal van ^e duysent menschen, onder welkers bevel gehoorsamig stonden ^e al die voornoemde Rechters. Zijnde dan dese verscheyden, moe-^{Aldaer.} sten nochtans sich onderwerpen het gebiedt van den Overste, regeerende over die Stam. En oock de Oversten, zijnde drie in ^t getal aen elcke zyde des Tabernakels, moesten der selver twee sich stellen onder het gebiedt van den hoogsten onder haer.

De Overste nu van de Stam Ephraim, gelogeert zijnde tegen ^f de West-zyde des Tabernakels, was ^{48.} meerder in digniteyt als ^g de Overste der Stam Dan, logeerende tegen ^{7: 30.} 't Noorden; ende ^h oock de Overste van ^{7: 12.} 't geslachte ^h Ruben, rustende tegen ^h 't zuy- den, was grooter in eere als die van de Stam Ephraim; ende den Overste van de Stam ^h Iuda, logeerende tegen het Oosten, was hooger in heerlijkheyt als die van de Stam Ruben, en door ge-^{7: 12.} volg grooter als de genoemde Oversten.

Boven dese graedt van Heerlijkheyt was noch een ander, na-^{mentlijk} de Overste van de Merariten, van de Sonen van Levi, de welke dese edelheyt bekomen hadde door het dragen van de de Helige Instrumenten des Tabernakels.

Hooger noch in waerdigheit als desen was de Overste der Ger-^{foniten}, om dat sy droegen de Instrumenten des Tabernakels welke Edeler, en principaelder waren, als die van der Merariten.

De derde in Heerlijkheyt was de Overfte der Cohattiten welkers laft de edelfte was van de voorgaende, om dat fy op hare fchouders droegen de Alderheyligfte gereetfchappen des Tabernakels.

Boven al de gemelde Overften, was noch gefteft Elhazar de Soone van Aaron, onder wiens bevel als Generael ftonden, en gchoorfaemden al d'Overften der Leviten.

Hooger noch als defen Heyligen Prins, was fijn Vader Aaron, welker Gouvernement abfoluyt ftrekte over het geheele Priefterdom.

De opperfte trap van de Heerfchappye was by Mofes de man Gods, onder welkers gebied met groote vrees en eerbiedigheyt ftonden, niet alleen de Priesters en Leviten, maer oock de heele

^a *Exod.* 18: gemeente in 't generael, fo tuffchen haer voorvallende ^a queftien, als in het vervolgen van haer ^b reyse, en was daerom het logement van beyde dese Broeders tegen de ^c Ooft-zyde des Tabernakels, als principaelste Hoofden onder de geheele Gemeente.

26.

^b *Num.* 9:

23.

^c *Aldaer.*

3: 38.

XVI. A R T I C.

Van de plaetse, alwaer den Tabernakel op-gerecht wierdt.

DE plaetse alwaer den Tabernakel wierde op-gerecht, was in het ^d midden van het Leger der Israëliten, op alle de plaetsen daer fy van hare reyse rusten fouden, staende maer van het volck de spacie van ^e twee duysent Cubijten aen alle kanten. Door welke oorfake blijkt dat den Tabernakel op verscheyde malen is op-gerecht in de Woestijne, op de plaetse daer fy rusteden: alhoewel de selve het volck in het Landt van Be-loften komende, alleen drie-mael is op-gerecht, eerst in ^f Siloh, ten tweede in ^g Nob, en ten derden in ^h Gibhon, op welke tijt den Tempel gebouwt wiert door den Konink ⁱ Salomon, de welke genomen hebbende de ^k Instrumenten des Tabernakels en 't geen daer toe behoorde, heeft die ⁱ samen gebergt onder de Schatten des Tempels.

^d *Exod.* 25:

8.

^e *Jof.* 3: 4.

^f *Jof.* 18: 1.

Maimonid.

8: 1.

^g *1 Sam.*

2: 1: 1.

^h *1 Coning.*

3: 4.

ⁱ *Aldaer.*

6: 1.

^k *Aldaer.*

8: 4.

Eynde van deze Handeling.